

BEZORILIK JINOYATINING JINOYAT-HUQUQIY TAVSIFI VA MALAKALASH MASALALARI

Bozorov Xasan Turg'unali o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi

Universiteti 412-guruh kursanti

Аннотация

Mazkur ilmiy maqolada bezorilik jinoyatining jinoyat-huquqiy tavsifi, uning obyektiv va subyektiv belgilari, shuningdek, mazkur jinoyatni malakalashda yuzaga keladigan muammolar keng tahlil qilinadi. Bezorilik jamiyatda jamoat tartibini buzuvchi, fuqarolarning tinchligini izdan chiqaruvchi va huquqiy tartibotga tahdid soluvchi ijtimoiy xavfli qilmish sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqotda bezorilik jinoyatining tarkibiy elementlari, ya'ni obyekt, obyektiv tomon, subyekt va subyektiv tomon alohida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, bezorilikni boshqa turdosh jinoyatlardan, xususan, mayda bezorilik, tan jarohati yetkazish, mulkka zarar yetkazish kabi jinoyatlardan farqlash masalalari yoritilgan. Amaliyotda uchraydigan malakalashdagi xatolar, ayniqsa jinoyatning og'irlashtiruvchi holatlari mavjud bo'lganida to'g'ri baho berish muammolari ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: bezorilik, jinoyat tarkibi, jamoat tartibi, malakalash, obyektiv tomon, subyektiv tomon, ijtimoiy xavflilik.

Аннотация

В данной научной статье рассматриваются уголовно-правовая характеристика хулиганства, его объективные и субъективные признаки, а также проблемы квалификации данного преступления. Хулиганство представляет собой общественно опасное деяние, нарушающее общественный порядок, спокойствие граждан и подрывающее правопорядок. В исследовании подробно анализируются элементы состава преступления: объект, объективная сторона, субъект и субъективная сторона. Особое внимание уделяется разграничению хулиганства от смежных правонарушений, таких как мелкое хулиганство, причинение телесных повреждений и повреждение имущества.

Ключевые слова: хулиганство, состав преступления, общественный порядок, квалификация, объективная сторона, субъективная сторона.

Abstract

This scientific article analyzes the criminal legal characteristics of hooliganism, including its objective and subjective elements, as well as issues related to its legal qualification. Hooliganism is considered a socially dangerous act that disrupts public order, disturbs citizens, and threatens legal stability. The study examines the elements of the crime, including object, objective side, subject, and subjective side. Particular

attention is given to distinguishing hooliganism from related offenses such as minor disorderly conduct, bodily harm, and property damage.

Keywords: hooliganism, crime elements, public order, qualification, objective side, subjective side.

Kirish

Zamonaviy jamiyatda jamoat tartibini ta'minlash davlatning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Jamoat tartibining buzilishi nafaqat fuqarolarning osoyishtaligiga, balki jamiyatning umumiy barqarorligiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, jamoat tartibiga qarshi qaratilgan jinoyatlar, xususan bezorilik jinoyati alohida ahamiyat kasb etadi. Bezorilik jinoyati ko'pincha jamiyatda ochiqdan-ochiq hurmatsizlikni ifodalovchi, zo'ravonlik yoki tajovuzkor harakatlar bilan kechadigan ijtimoiy xavfli qilmish sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu jinoyat turining keng tarqalganligi va uning turli shakllarda sodir etilishi uni huquqiy jihatdan chuqur o'rganishni talab etadi. Ayniqsa, bezorilikni boshqa turdosh jinoyatlardan farqlash, uning tarkibiy elementlarini aniqlash hamda to'g'ri malakalash masalalari dolzarb hisoblanadi.

Bugungi kunda sud-tergov amaliyotida bezorilik jinoyatini kvalifikatsiya qilishda bir qator muammolar uchramoqda. Ayrim hollarda ushbu jinoyat noto'g'ri baholanib, boshqa jinoyatlar tarkibiga kiritilmoqda yoki aksincha, ijtimoiy xavfi yuqori bo'lgan qilmishlar yengilroq baholanmoqda. Bu esa jinoyat qonunchiligini qo'llashda yagona yondashuv zarurligini ko'rsatadi. Mazkur maqolaning maqsadi bezorilik jinoyatining jinoyat-huquqiy tavsifini keng yoritish, uning tarkibiy elementlarini tahlil qilish hamda malakalashdagi muammolarni aniqlab, ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy qism

Bezorilik jinoyati jinoyat huquqi tizimida jamoat tartibiga qarshi qaratilgan jinoyatlar turkumiga kiradi. Uning asosiy mohiyati jamiyatda qabul qilingan xulq-atvor qoidalarini qo'pol ravishda buzish va boshqalarga nisbatan ochiq hurmatsizlik ko'rsatishda namoyon bo'ladi. Ushbu jinoyat ko'pincha sababsiz yoki arzimas sabablar bilan sodir etilishi bilan ajralib turadi. Bezorilikning ijtimoiy xavfliligi shundaki, u fuqarolarning osoyishtaligini buzadi, qo'rquv muhitini yuzaga keltiradi va jamiyatda huquqiy tartibotga nisbatan ishonchni pasaytiradi. Shu sababli jinoyat huquqi ushbu qilmishni alohida jinoyat tarkibi sifatida belgilaydi.

Bezorilik jinoyatining huquqiy tavsifi uning tarkibiy elementlari orqali ochib beriladi. Jinoyat tarkibi to'rtta asosiy elementdan iborat bo'lib, ular o'zaro uzviy bog'liq holda namoyon bo'ladi. Jinoyatning obykti sifatida jamoat tartibi namoyon bo'ladi. Jamoat tartibi deganda jamiyatda shakllangan, fuqarolarning tinch yashashini ta'minlovchi ijtimoiy munosabatlar tushuniladi. Bezorilik ushbu munosabatlarga

tajovuz qiladi. Shu bilan birga, ayrim hollarda qo'shimcha obyekt sifatida shaxsning sog'lig'i, sha'ni va mulki ham zarar ko'rishi mumkin.

Obyektiv tomon bezorilikning tashqi ifodasini tashkil etadi. Bu odatda zo'ravonlik ishlatish, haqorat qilish, mulkka zarar yetkazish yoki jamoat joylarida tartibni buzish orqali namoyon bo'ladi. Muhim jihati shundaki, ushbu harakatlar jamiyatga nisbatan ochiq hurmatsizlikni ifodalashi kerak.

Subyekt sifatida odatda aqli raso va qonunda belgilangan yoshga yetgan shaxs e'tirof etiladi. Subyektiv tomon esa to'g'ridan-to'g'ri qasd bilan tavsiflanadi. Ya'ni, shaxs o'z harakatlarining ijtimoiy xavfli ekanligini anglab turib, ularni sodir etadi.

Bezorilikni boshqa jinoyatlardan farqlash masalasi alohida e'tiborni talab etadi. Amaliyotda ushbu jinoyat ko'pincha tan jarohati yetkazish yoki mulkka zarar yetkazish jinoyatlari bilan chalkashadi. Biroq asosiy farq shundaki, bezorilikda asosiy urg'u jamiyatga nisbatan hurmatsizlikda bo'ladi, boshqa jinoyatlarda esa shaxsiy manfaat yoki aniq zarar yetkazish maqsadi ustun turadi.

Bezorilik jinoyatini malakalash jarayonida bir qator murakkabliklar yuzaga keladi. Eng avvalo, jinoyatning motivini to'g'ri aniqlash muhimdir. Agar harakatlar shaxsiy adovat asosida sodir etilgan bo'lsa, bu boshqa jinoyat tarkibini tashkil etishi mumkin. Agar esa harakatlar jamiyatni mensimaslik asosida sodir etilgan bo'lsa, bezorilik sifatida baholanadi.

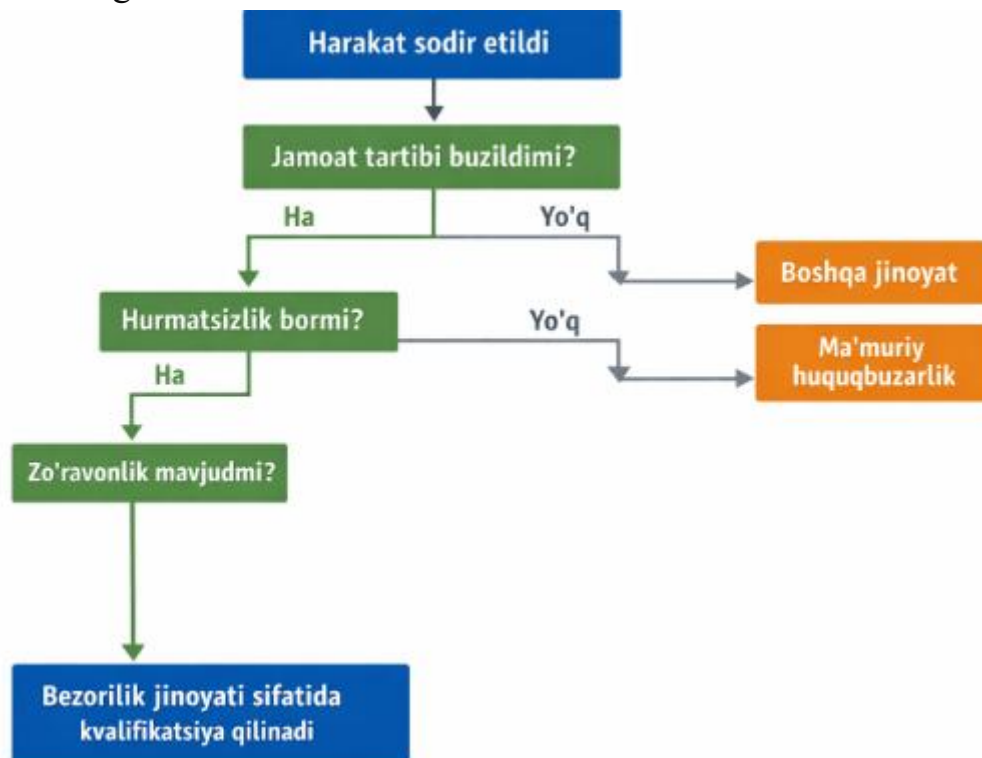
Quyida bezorilik jinoyatining asosiy elementlari va ularning tavsifi kengroq ko'rinishda jadvalda aks ettirilgan.

Jadval. Bezorilik jinoyatining to'liq jinoyat-huquqiy tavsifi

Tarkibiy element	Mazmuni	Amaliy ahamiyati	Muammolar
Obyekt	Jamoat tartibi va ijtimoiy osoyishtalik	Jamiyat barqarorligini himoya qiladi	Ba'zan obyekt noto'g'ri aniqlanadi
Obyektiv tomon	Zo'ravonlik, haqorat, tartibni buzish	Jinoyatning tashqi belgilarini belgilaydi	Harakatlar to'liq baholanmaydi
Subyekt	Aqli raso shaxs	Javobgarlikni belgilaydi	Yosh va holat noto'g'ri baholanadi
Subyektiv tomon	To'g'ridan-to'g'ri qasd	Jinoyat motivini aniqlaydi	Motivni aniqlash qiyin
Og'irlashtiruvchi holatlar	Guruh, qurol, takroriylik	Jazoni og'irlashtiradi	To'liq aniqlanmaydi
Farqlash mezonlari	Boshqa jinoyatlardan ajratish	To'g'ri kvalifikatsiya	Chalkashliklar mavjud

Bezorilik jinoyatini malakalashda eng ko'p uchraydigan muammolardan biri bu jinoyatni boshqa o'xshash tarkiblar bilan chalkashtirishdir. Masalan, oddiy janjal yoki shaxsiy adovat natijasida yuzaga kelgan mojaro ko'pincha noto'g'ri ravishda bezorilik sifatida baholanadi. Bu esa adolatli sudlov tamoyiliga zid keladi. Yana bir muhim muammo – og'irlashtiruvchi holatlarni to'liq aniqlamaslikdir. Agar jinoyat guruh bo'lib yoki qurol ishlatib sodir etilgan bo'lsa, bu holatlar albatta inobatga olinishi lozim. Aks holda jinoyatning ijtimoiy xavfiligi to'liq aks ettirilmaydi. Sud-tergov amaliyotini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ko'plab holatlarda dalillar yetarli darajada yig'ilmaydi yoki ularga to'g'ri baho berilmaydi. Bu esa jinoyatni noto'g'ri kvalifikatsiya qilishga olib keladi.

Quyida bezorilik jinoyatini malakalash jarayoni soddalashtirilgan diagramma shaklida ko'rsatilgan.

1-rasm. Bezorilikni malakalash jarayoni

Bezorilik jinoyatining oldini olish ham muhim masalalardan biridir. Bu borada profilaktika choralari, aholi o'rtasida huquqiy targ'ibot ishlarini kuchaytirish, yoshlar bilan ishlash tizimini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining malakasini oshirish, sud amaliyotini birxillashtirish ham bezorilikka qarshi kurashishda muhim omil hisoblanadi.

Xulosa

Bezorilik jinoyati jamiyatda jamoat tartibini buzuvchi, fuqarolarning tinchligi va osoyishtaligiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi ijtimoiy xavfli qilmishlardan biri hisoblanadi.

Mazkur jinoyatning o'ziga xos jihati shundaki, u ko'pincha ochiqdan-ochiq hurmatsizlik, zo'rvonlik yoki tajovuzkor xatti-harakatlar orqali namoyon bo'ladi. Shu sababli bezorilikni jinoyat-huquqiy jihatdan to'g'ri tavsiflash va uni boshqa turdosh jinoyatlardan aniq farqlash muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Tadqiqot davomida bezorilik jinoyatining tarkibiy elementlari, ya'ni obyekt, obyektiv tomon, subyekt va subyektiv tomon har tomonlama tahlil qilindi. Aniqlanishicha, ushbu jinoyatda asosiy obyekt jamoat tartibi bo'lib, uning buzilishi jamiyatda barqarorlik va xavfsizlikka tahdid soladi. Obyektiv tomoni esa zo'rvonlik, haqorat, mulkka zarar yetkazish yoki boshqa agressiv harakatlar orqali ifodalanadi. Subyektiv tomondan esa jinoyat to'g'ridan-to'g'ri qasd bilan sodir etilishi bilan ajralib turadi.

Bezorilikni malakalash masalalari alohida e'tiborni talab qiladi. Amaliyotda ko'plab holatlarda ushbu jinoyat boshqa o'xshash qilmishlar bilan chalkashtirilishi kuzatiladi. Ayniqsa, shaxsiy adovat asosida sodir etilgan harakatlarni bezorilik sifatida baholash yoki aksincha, bezorilikni yengilroq jinoyat sifatida kvalifikatsiya qilish holatlari uchrab turadi. Bu esa jinoyat qonunchiligini qo'llashda yagona yondashuv yetishmasligini ko'rsatadi.

Shuningdek, og'irlashtiruvchi holatlarni aniqlash va ularga to'g'ri baho berish ham muhim ahamiyatga ega. Guruh bo'lib sodir etilgan, qurol ishlatilgan yoki takror sodir etilgan bezorilik holatlari alohida e'tibor bilan ko'rib chiqilishi lozim. Aks holda jinoyatning haqiqiy ijtimoiy xavflilik darajasi to'liq aks ettirilmaydi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bezorilik jinoyatini to'g'ri malakalash uchun har bir holatni individual tarzda chuqur tahlil qilish zarur. Jinoyatning motivi, sodir etilish usuli, uning jamiyatga ta'siri va boshqa muhim belgilar kompleks ravishda baholanishi kerak. Shu bilan birga, sud-tergov organlari faoliyatida yagona amaliyot shakllantirilishi muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2023. – 320 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023. – 80 b.
3. Rustamboyev M.X. Jinoyat huquqi. Umumiy qism: darslik. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2020. – 456 b.
4. Rustamboyev M.X. Jinoyat huquqi. Maxsus qism: darslik. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2021. – 512 b.
5. Axmedov A., Qodirov B. Jinoyat huquqi: o'quv qo'llanma. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019. – 384 b.
6. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenum qarorlari to'plami. – Toshkent: Adolat, 2022. – 210 b.
7. Kriminalistika: darslik / mualliflar jamoasi. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2021. – 400 b.
8. Saidov A.X. Huquq nazariyasi: darslik. – Toshkent: Adolat, 2018. – 300 b.